

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2012 roku

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący:	SSA Stanisław Rączkowski (spr.)
Sędziowie:	SA Witold Franckiewicz SA Robert Wróblewski
Protokolant:	Aldona Zięta

przy udziale prokuratora Prokuratury Apelacyjnej Ludwika Uciurkiewicza

po rozpoznaniu w dniu 23 października 2012 roku

sprawy **D. O. (1)**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne tymczasowe aresztowanie

z powodu apelacji wniesionej przez prokuratora i wnioskodawczynię

od wyroku Sądu Okręgowego w Opolu

z dnia 13 lipca 2012 roku sygn. akt III Ko 47/12

I. zmienia zaskarżony wyrok w stosunku do D. O. (1) w ten sposób, że zasądzone na jej rzecz zadośćuczynienie obniża do kwoty 10.700,00 (dziesięć tysięcy siedemset) złotych oraz zasądza od tej kwoty ustawowe odsetki od dnia 23 października 2012 roku do dnia zapłaty,

II. w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy,

III. koszty postępowania odwoławczego zalicza na rachunek Skarbu Państwa.

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni D. O. (1) wystąpiła do Sądu Okręgowego

w Opolu o zasądzenie od Skarbu Państwa na jej rzecz zadośćuczynienia

w wysokości 140.000 zł za doznaną krzywdę oraz odszkodowania

w wysokości 100.571, 66 zł za poniesioną szkodę, w związku z niewątpliwie niesłusznym tymczasowym aresztowaniem stosowanym wobec niej w okresie od 10 kwietnia 2006r. do 27 lipca 2006r. (powyższe roszczenia zmodyfikowała pismem z dnia 25 maja 2012r., poprzez żądanie zasądzenia dodatkowego odszkodowania w kwocie 20.000 zł tytułem zmniejszonych składek wpłacanych na fundusz emerytalny i wniosła o zasądzenie zadośćuczynienia w wysokości 120.000 zł).

Wyrokiem z dnia 13 lipca 2012r. Sąd Okręgowy w Opolu zasądził od Skarbu Państwa na rzecz D. O. (1) kwotę 9.049,11 zł tytułem odszkodowania oraz 35.000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od prawomocności orzeczenia, natomiast dalej idące żądanie wnioskodawcy oddalił.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł Prokurator oraz pełnomocnik D. O. (1).

Prokurator zaskarżył wymieniony wyżej wyrok na niekorzyść wnioskodawcy w zakresie wysokości zasądzonych na jej rzecz zadośćuczynienia. Zarzucił „błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia polegający na tym, że Sąd I instancji zasądzając na rzecz D. O. (1) zadośćuczynienie w kwocie 35.000 zł za niesłuszne tymczasowe aresztowanie w okresie od 10 kwietnia 2006r. do 27 lipca 2006r. nie uwzględnił wskazanych w doktrynie i w orzecznictwie Sądu Najwyższego kryteriów ustalania jego rozmiarów, a w szczególności wymogu utrzymania zasądzonej sumy pieniężnej w rozsądnych granicach i dostosowania jej do aktualnych stosunków majątkowych w społeczeństwie, przy jednoczesnym nadmiernym położeniu nacisku na warunki, w jakich wnioskodawcy przebywała podczas stosowania tego środka, w wyniku czego przyznane zadośćuczynienie należy uznać za rażąco wygórowane”.

Tym samym Prokurator wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie na rzecz D. O. (1) zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie w kwocie 10.000 zł lub o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I Instancji do ponownego rozpoznania.

Pełnomocnik wnioskodawcy zaskarżył orzeczenie Sądu Okręgowego w Opolu, w części oddalającej żądanie dochodzonego odszkodowania oraz zadośćuczynienia i zarzucił rozstrzygnięciu sądu pierwszej instancji (dosłowny cytat):

I. „błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wydania skazonego wyroku, mający istotny wpływ na jego treść, konsekwencją którego było wadliwe ustalenie, że:

1. różnica pomiędzy wynagrodzeniem osiąganym przez wnioskodawczynię za okres od 18.08.2006r. do 28.10.2011r., a tym, które osiągałaby, gdyby nie tymczasowe aresztowanie, nie stanowi szkody pozostającej w adekwatnym związku przyczynowym z tymczasowym aresztowaniem,

2. różnica pomiędzy wysokością trzymiesięcznej odprawy za zwolnienie otrzymanej przez skarżącą, a obliczoną od wynagrodzenia ze stanowiska pomocy biurowej, a nie stanowiska starszego inspektora nie pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z zatrzymaniem i tymczasowym aresztowaniem,

3. różnica pomiędzy wysokością nagrody jubileuszowej otrzymanej przez skarżącą, a obliczoną od wynagrodzenia za stanowisko pomocy biurowej, a nie stanowiska starszego inspektora, nie pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z zatrzymaniem i tymczasowym aresztowaniem,

podczas, gdy wszystkie w/w kwoty stanowią szkodę majątkową skarżącej, w postaci utraconych korzyści pozostającą w adekwatnym związku przyczynowym z zastosowaniem wobec skarżącej tymczasowego aresztowania- co wprost wynika ze zgromadzonego w toku postępowania materiału dowodowego.

II. obrazę przepisów prawa materialnego polegającą na niewłaściwym zastosowaniu art.445 k.c. i przyjęciu w okolicznościach przedmiotowej sprawy, że zasądzona kwota 35.000 zł tytułem zadośćuczynienia będzie odpowiednia w rozumieniu art.445 k.c., podczas gdy mając na uwadze ogrom cierpień doznanych przez skarżącą- wynikający ze zgromadzonego materiału dowodowego-była to jedynie kwota symboliczna.

III. obrazę przepisów postępowania, która miała istotny wpływ na treść orzeczenia w postaci naruszenia art.7 k.p.k. – poprzez przekroczenie dyrektywy swobodnej oceny dowodów w następstwie nieuwzględnienia wszystkich okoliczności istotnych dla prawidłowego rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, a w szczególności okoliczności

przemawiających za uwzględnieniem w całości lub co najmniej w znacznej części żądań skarżącej- następstwem naruszenia których było błędne ustalenie faktów przyjętych za podstawę skarżonego wyroku”.

Podnosząc powyższe zarzuty pełnomocnik wnioskodawczynie wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na jej rzecz żądanych przez nią kwot tj. dodatkowo kwoty 85.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwoty 111.522,55 zł tytułem odszkodowania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku, co do pkt II i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja Prokuratora, co do zasady, zasługuje na uwzględnienie, natomiast apelacja wnioskodawczynie D. O. (1) jest bezzasadna.

Stosownie do dyspozycji art. 552§1 k.p.k., oskarżonemu, który w wyniku wznowienia postępowania lub kasacji został uniewinniony lub skazany na łagodniejszą karę, służy od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem niego w całości lub w części kary, której nie powinien być ponieść. Paragraf 4 cytowanego przepisu prawa stanowi natomiast, iż odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania.

Na wstępie należy zaznaczyć, że w analizowanej sprawie została spełniona podstawowa przesłanka warunkująca zasądzenie odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę na rzecz wnioskodawczynie, albowiem Sąd Rejonowy w Nysie prawomocnym wyrokiem z dnia 09 listopada 2011r. (sygn. akt II K 251/09) uniewinnił wnioskodawczynię od popełnienia zarzucanych jej w akcie oskarżenia czynów. Tym samym zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie stosowane w tej sprawie wobec D. O. (1) w okresie od 10 kwietnia 2006r. do 27 lipca 2006r. przez Sąd Rejonowy w Nysie było niewątpliwie niesłuszne w rozumieniu art. 552§1 i 4 k.p.k. Ustalenia sądu pierwszej instancji w tym zakresie nie są zresztą kwestionowane.

W związku z tym, że zarówno wnioskodawczynie jak i Prokurator kwestionują wysokość zasądzonego w sprawie zadośćuczynienia, z tym jednak, że Prokurator zarzuca jego rażące zawyżenie, natomiast wnioskodawczynie jego nie zasądzenie w żądanej wysokości (zarzut naruszenia art.445 k.c.), rozważania Sądu w tej kwestii będą odnosiły się zarówno do argumentów zawartych w apelacji Prokuratora jak i apelacji wnioskodawczynie.

Kodeks postępowania karnego nie definiuje pojęcia „zadośćuczynienie”. Miarodajne w tym względzie są przepisy prawa cywilnego materialnego,

a zwłaszcza art. 445§ 1k.c., z którego wynika, że zadośćuczynienie winno być „odpowiednie”. „Odpowiednia suma”, o której mowa w tych przepisach to wartość, która spełnia stawianą jej funkcję kompensacyjną, ale jednocześnie nie jest sposobem uzyskania nadmiernych korzyści finansowych, jest określana indywidualnie w oparciu o rodzaj, czas trwania cierpień fizycznych

i psychicznych, ich natężenie, a w odniesieniu do realiów niniejszej sprawy – stopień dolegliwości, z jaką wiązało się stosowanie tymczasowego aresztowania, a więc przykrości natury moralnej z tego wynikających, w tym utraty dobrego imienia, ostracyzm środowiskowy, konieczność poddania się rygorom związanym ze stosowaniem tego środka zapobiegawczego, nieprzychylne reakcje po zwolnieniu z aresztu, stan zdrowia wnioskodawczynie w czasie wykonywania środka oraz po zwolnieniu z aresztu (zob. wyrok S. Apel. w Krakowie z dnia 9.04.2008 r., II AKa 46/08, KZS 2008/6/48, wyrok S. Apel. w Lublinie z dnia 5.05.2008 r., II AKa 83/08, KZS 2008/12/68). Jednocześnie chodzi przy tym o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikające z faktu pozbawienia wolności. Nie mają w tym zakresie znaczenia nawet najbardziej negatywne przeżycia związane z oskarżeniem, toczącym się procesem, czy zagrożeniem surową karą (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17.10.2007 r., WA 43/07, OSNwSK 2007/1/2246). Z uwagi na uznaniowy charakter co do kwoty przyznawanego zadośćuczynienia jego modyfikacja przez sąd II instancji może mieć miejsce tylko w wyjątkowych przypadkach, gdy zaskarżone orzeczenie w sposób oczywisty narusza zasady jego ustalania (por. wyrok S.Apel. w Katowicach z dnia 14.02.2008 r., II AKa 11/08, OSA 2009/2/7).

Zasadnie sąd pierwszej instancji ustalił, że wnioskodawczyni spełnia warunki do zasądzenia na jej rzecz od Skarbu Państwa zadośćuczynienia. Jednakże w ocenie Sądu Apelacyjnego kwota przyznanego zadośćuczynienia tj. 35.000 zł za trzy miesiące i 17 dni tymczasowego aresztowania jest rażąco wygórowana. Należy bowiem mieć na uwadze, że „wysokość zadośćuczynienia wyznaczają dwie granice. Z jednej strony musi ono przedstawiać wartość ekonomicznie odczuwalną, z drugiej zaś powinno być utrzymane w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej. Zasada umiarkowanego rozmiaru zadośćuczynienia (...) łączy się z wysokością stopy życiowej społeczeństwa, gdyż zarówno ocena, czy jest ono realne, czy nadmierne, pozostawać musi w związku z poziomem życia” (wyrok SA w Katowicach z 07 lutego 2008r., II Aka 22/08, KZS 2008, Nr 7-8, poz.105).

Sąd I instancji podczas miarkowania wysokości zadośćuczynienia przecenił wagę poszczególnych przesłanek mających wpływ na wysokość owego zadośćuczynienia. Należy podkreślić, że okres tymczasowego aresztowania wnioskodawczyni nie był nadmiernie długi, a warunki bytowe w jakich przebywała w areszcie śledczym nie odbiegały od przeciętnych warunków panujących w takich placówkach. Ze strony współosadzonych i funkcjonariuszy państwowych nie spotkały wnioskodawczyni w owym czasie żadne szykany. Ponadto skarżąca nie wykazała w sposób przekonujący, aby stopień jej negatywnych przeżyć fizycznych i psychicznych wykraczał ponad przeciętność.

Zadośćuczynienie winno być odpowiednie, a zatem kwota przyznana tytułem zadośćuczynienia winna być przybliżonym ekwiwalentem cierpien psychicznych i fizycznych. Charakter szkody niemajątkowej, bo taką jest w istocie krzywda, decyduje o jej niewymierności. W szczególności zaś odnosi się to stwierdzenie do zadośćuczynienia za krzywdę polegającą na pozbawieniu wolności. Przyznanego jednak zadośćuczynienia nie należy traktować na zasadzie pełnej ekwiwalentności, którą charakteryzuje wynagrodzenie szkody majątkowej. Odpowiedniość kwoty zadośćuczynienia, o której stanowi art. 445 § 1 k.c., ma służyć złagodzeniu doznanej krzywdy, a jednocześnie nie być źródłem wzbogacenia (por. wyrok SN z 9 II 2000 roku, III CKN 582/98, publ. LEX 52776).

Zdaniem sądu odwoławczego w pełnym stopniu odzwierciedla krzywdę D. O. (1) wynikającą z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania kwota 3.000zł za miesiąc pozbawienia wolności, czyli łącznie kwota 10.700 zł. Zasądzona przez sąd I instancji kwota 10.000 zł za miesiąc tymczasowego aresztowania stanowi kwotę nadmiernie wygórowaną, nieodpowiadającą wysokości stopy życiowej społeczeństwa i mogącej stać się źródłem wzbogacenia wnioskodawczyni.

Powyższe rozważania w sposób jednoznaczny wskazują na bezzasadność apelacji wnioskodawczyni o zwiększenie przyznanej jej kwoty zadośćuczynienia. Natomiast, co do zasady, skuteczną okazała się apelacja Prokuratora, która spowodowała częściową zmianę pkt 1 zaskarżonego orzeczenia.

Pełnomocnik D. O. (1) zakwestionował również w apelacji wysokość przyznanego wnioskodawczyni odszkodowania żądając jego podwyższenia.

Wnioskodawczyni wnosząc o zasądzenie odszkodowania domagała się wyrównania szkody polegającej na utracie dochodów z tytułu wynagrodzenia za pracę w okresie od 11 kwietnia 2006r. do 15 sierpnia 2006r. w wysokości 7.570,58 zł, utraconej części nagrody jubileuszowej w wysokości 1.247,30 zł, utraconej części wynagrodzenia za pracę w okresie od 16 sierpnia 2006r. do stycznia 2012r. w wysokości 49.072,43 zł, utraconej części odprawy w wysokości 2.655,30 zł, równowartości rocznego wynagrodzenia w kwocie 36.944,76 zł oraz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 3081,20 zł (tak więc wnioskodawczyni domagała się zarówno pokrycia poniesionych przez nią strat, jak i pokrycia utraconych korzyści).

W uzasadnieniu wniosku podała, że przed tymczasowym aresztowaniem pracowała w PUP w N. na stanowisku starszego inspektora i uzyskiwała wynagrodzenie 1.824 zł. W dniu 09 czerwca 2006r. pracodawca rozwiązał z nią umowę o pracę bez wypowiedzenia na podstawie art.53§1 pkt 2 kp. Po uchyleniu tymczasowego aresztowania D. O. (2) ponownie została zatrudniona w PUP w N., ale na stanowisku pomocy biurowej, co wiązało się z obniżeniem wynagrodzenia (stosunek pracy między PUP w N. a wnioskodawczynią ustał z dniem 31 stycznia 2012r.).

Na wstępie należy podnieść, że szkoda za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie nie została zdefiniowana w prawie karnym. Jednakże w świetle wypracowanego już orzecznictwa rozumienie tego pojęcia nie stwarza trudności. Szkodę wynikającą z niesłusznego skazania stanowi różnica między stanem majątkowym jaki by istniał, gdyby skazanego nie pozbawiono wolności, a stanem rzeczywistym z chwili odzyskania wolności. Właśnie taka wykładnia jest zgodna z określeniem szkody zawartym w art. 361 § 2 k.c. i obejmuje *damnum emergens* (straty poniesione przez poszkodowanego) i *lucrum cessans* (utracone korzyści) – tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 5 maja 2005 r., V K K 413/04, LEX. Odszkodowanie, o którym mowa w art. 552 § 4 k.p.k., ma charakter cywilno- prawny. W związku z tym na tle regulacji wyrażonej w art. 6 k.c. poszkodowany powinien udowodnić podstawę jak i wysokość zgłoszonego roszczenia.

Należy podzielić stanowisko i argumentację Sądu I instancji w zakresie wysokości zasądanego wnioskodawczyni odszkodowania, które zostało przyznane w wysokości 9.049,11 zł. Na niniejszą kwotę złożyła się szkoda polegająca na utracie dochodów z tytułu wynagrodzenia za pracę w okresie od 11 kwietnia 2006r. do 15 sierpnia 2006r. w wysokości 7.570,58 zł oraz kwota 1478,53 zł z tytułu nieopłaconych za w/w okres składek emerytalnych.

Odnosząc się natomiast do pozostałych żądań wnioskodawczyni, należy podkreślić, że w ocenie Sądu Apelacyjnego są one bezzasadne. Sąd I instancji

w sposób przekonujący uzasadnił swoje stanowisko wskazując m.in.,

że „utracone i przewidywane korzyści muszą mieć ścisły związek z faktem wykonania izolacyjnego środka zapobiegawczego, nie zaś w ogóle z długością trwania postępowania karnego wobec danej osoby” (str.4 uzasadnienia).

Wnioskodawczyni składając zeznania w niniejszej sprawie podkreśliła, że nie mogła wrócić na poprzednie stanowisko, a przyczyną takiego stanu rzeczy była długotrwałość postępowania karnego, które toczyło się przeciwko niej (k.153, k.154-155). Również reprezentujący pracodawcę świadek K. K. wskazał jednoznacznie na to, że zatrudnienie D. O. (1) na stanowisku pomocy biurowej, z mniejszym niż dotychczas wynagrodzeniem, związane było z wynikami kontroli wewnętrznej przeprowadzonej w PUP N. i wynikającą z tego utratą zaufania pracodawcy w odniesieniu do wnioskodawczyni. Zresztą sama D. O. (1) nie miała wówczas żadnych roszczeń odnośnie ponownego nawiązania z nią stosunku pracy na poprzednim stanowisku.

Podsumowując należy stwierdzić, że ponowne zatrudnienie przez PUP w N. D. O. (2) na innym stanowisku pracy, z niższym uposażeniem, nie miało bezpośredniego związku ze stosowaniem wobec niej tymczasowego aresztowania, zwłaszcza, że ponowne zatrudnienie wnioskodawczyni nastąpiło kilkanaście dni po uchyleniu tymczasowego aresztowania.

Na zakończenie trzeba tylko dodać, iż nie ulega wątpliwości, że do odszkodowania za niesłuszne tymczasowe aresztowanie nie wlicza się kosztów wynajęcia adwokata. Takie żądanie może być zgłaszane w toczącym się procesie jeżeli wystąpi sytuacja wskazana w przepisach – art. 616§ 1i 2 w zw. z art.632 pkt 2 k.p.k.

W tym stanie rzeczy - mając na uwadze powyższe - Sąd Apelacyjny zmieniając częściowo zaskarżony wyrok (przez obniżenie wysokości zadośćuczynienia do kwoty 10.700 zł) w pozostałej części tenże wyrok utrzymał w mocy.

Podstawę orzeczenia o obciążeniu Skarbu Państwa kosztami postępowania odwoławczego stanowił przepis art. 554 § 2 k.p.k.